

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

М.Д. БІЛИК,
д.е.н., професор, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,
О.В. ПАВЛОВСЬКА,
д.е.н., професор, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Соціальна нерівність як об'єкт регуляторного впливу на бюджет міста Києва

У статті досліджено проблеми соціальної нерівності та розриву між доходами населення. Розкрито економічні відносини, що виникають у процесі розподілу і перерозподілу бюджетних коштів у місті Києві задля зменшення негативних наслідків явища соціальної нерівності. Визначено напрями вирівнювання соціальної нерівності міста Києва та скорочення соціальних диспропорцій.

Ключові слова: соціальна нерівність, сукупний дохід, бюджет, нерівність доходів населення, прожитковий мінімум, економічний ефект.

М.Д. БИЛЫК,
д.э.н., профессор, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана,
А.В. ПАВЛОВСКАЯ,
д.э.н., профессор, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Социальное неравенство как объект регуляторного влияния на бюджет города Киева

В статье исследованы проблемы социального неравенства и социального разрыва. Освещены экономические отношения, возникающие в процессе распределения и перераспределения бюджетных средств в городе Киеве для уменьшения негативных последствий явления социального неравенства. Определены направления выравнивания социального неравенства города Киева и сокращения социальных диспропорций.

Ключевые слова: социальное неравенство, совокупный доход, бюджет, неравенство доходов, прожиточный минимум, экономический эффект.

М. BILYK,
Ph.D., professor, Kyiv National Economic University named after V. Getman,
O. PAVLOVSKA,
Ph.D., professor, Kyiv National Economic University named after V. Getman

Social inequality as an object of regulatory impact on the budget of Kyiv

This article explores the problem of social inequality and social divide. Deals with economic relations arising in the process of distribution and redistribution of budget in Kiev in order to reduce the negative effects of the phenomenon of social inequality. Directions leveling of social inequalities Kyiv and reducing social disparities.

Keywords: social inequality, comprehensive income, budget, inequality of income, living wage, the economic effect.

Постановка проблеми. Необхідною умовою прогресивного розвитку суспільства є органічне поєднання економічного і соціального, що знаходить свою реалізацію у створенні в країні соціально орієнтованої ринкової економіки, підпорядкованості реформування економіки суспільним цілям. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю

реалізації в країні соціально орієнтованої ринкової економіки, підпорядкованості реформування економіки суспільним цілям. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю

тю приближення умов життя населення до рівня розвинутих країн, згладжування соціальної нерівності шляхом створення відповідних умов для високопродуктивної трудової діяльності та ефективного регулювання процесів розподілу та перерозподілу доходів у суспільстві.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Соціальна нерівність та бідність широко представлені у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі. У вітчизняних дослідженнях, присвячених цій проблематиці у 20–80-х роках ХХ ст., можна відмітити певний розрив у вивченні цих питань, адже вважалося, що в СРСР суттєвої соціальної нерівності не існувало і не могло існувати. Лише наприкінці 80-х – на початку 90-х років питання соціальної диференціації та зубожіння населення стали об'єктом уваги вітчизняних економістів, соціологів та політологів, які досліджували причини, наслідки і шляхи подолання бідності, пропонували власні методики її вимірювання, намагалися обґрунтувати особливості формування нової соціальної структури українського суспільства. Серед них, зокрема, слід назвати С. Башкірова, В. Броницьку, О. Васильєва, О. Крикун, Е. Лібанову, М. Міщенко, С. Полякову, А. Реут, Н. Холод, С. Тютюнникову, Л. Шангіну, Л. Шевченко, В. Шишкіна, В. Юрчишина та ін.

Метою статті є поглиблення теоретико-методологічних основ дослідження явища соціальної нерівності та механізму її регулювання з метою подолання негативних соціальних наслідків.

Виклад основного матеріалу. Нерівність у соціальному плані – явище, що полягає у неоднакових можливостях доступу до влади, престижу, а також до матеріальних і нематеріальних благ, породжених розвитком цивілізації. Сьогодні поняття «соціально справедливе суспільство» (такий стан речей, коли суспільство сприймається громадянами як «природне», адекватне їхньому становищу, потребам, інтересам) [1], середньостатистичний мешканець України поставить на протипагу соціальній нерівності. Втім проблема соціальної справедливості є більш складною та неоднозначною.

Сучасні науковці виділяють чотири підходи до категорії справедливості:

- Утилітаризм («найбільше благо для найбільшої кількості людей») полягає в тому, що суспільний добробут базується на арифметичній сумі функцій індивідуальних корисностей, тому збільшення цієї суми завжди означає збільшення суспільного добробуту, безвідносно до того, в яких пропорціях цей приріст було розподілено.

- Егалітаризм («справедливості в розподілу талантів немає, тому на благо морально заслуговує кожен») полягає в тлумаченні найбільш справедливого розподілу благ як такого, коли вони розподілені нарівно між усіма суб'єктами. Тому додаткова одиниця добробуту біднішого члена суспільства має вищу цінність, ніж багатого. Таким чином, збільшенням суспільного добробуту можна управляти виключно за допомогою інструментів перерозподілу.

- Лібералізм («враховувати інтереси меншості, бо так чи інакше кожна людина може опинитися в меншості») – суспільний добробут визначається рівнем добробуту або корисності найменш забезпеченого члена суспільства.

- Лібертаріанство («кожна людина має право на життя, свободу, та приватну власність») являє собою повну відмову від будь-

якого навмисного перерозподілу благ у суспільстві, оскільки найбільш справедливим вважається будь-який розподіл, що склався з урахуванням стартових можливостей його членів [2].

Звичайно, що ті чи інші умови життєдіяльності суспільства сприймалися громадянами як «природні» тільки на певному історичному відрізку часу. Сучасний етап цивілізаційного прогресу характеризується передусім зміною структури чинників розвитку, зокрема домінуванням інтелектуальних технологій та людського фактора. У визначенні стратегічних напрямів розвитку на перший план виходить концепція пріоритетної необхідності забезпечення розвитку людини в інтересах людини та її власними силами. Для цього необхідно створити рівні можливості формування освітнього, творчого, трудового і людського потенціалу та умови для його реалізації. А це означає подолання всіх виявів нерівності – регіональної, етнічної, соціальної, гендерної.

Утім, говорячи про соціальну нерівність, можемо ототожнювати її з рушійною силою прогресу, що стимулює динаміку економічного розвитку. Адже саме нерівність у власності, доходах та рівні життя змушує людей аналізувати, порівнювати та робити висновки про своє власне становище. А уніфікація та егалітаризм, навпаки, гальмують процес розвитку.

Але за певними межами соціально-економічна нерівність починає відігравати іншу роль – паразитуюче багатство та маргінальна бідність гальмують, а то й взагалі пригнічують стимули розвитку, ведуть до деградації суспільства, виступають загрозою соціальній безпеці. Широкий та більш менш рівний доступ до суспільних благ (освіта, наука, культура) вирівнює шанси людей і тим самим прискорює розвиток суспільства. Соціально-економічна нерівність впливає на морально-політичний клімат у суспільстві та суспільно-політичну ситуацію.

Основними соціальними питаннями, які викликають стурбованість у кожному суспільстві, зокрема і в Україні, є проблема надто високої нерівності в розподілі багатства і доходів та існування бідності.

Для характеристики добробуту населення велике значення мають сукупні доходи.

Сукупний дохід охоплює всі види грошових доходів, вартість натуральних надходжень, отриманих від особистого підсобного господарства і використаних на особисте (домашнє) споживання. В сукупний дохід також входить вартість безкоштовних послуг, що отримуються за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів і фондів підприємств (послуги охорони здоров'я, освіти, дотації на житло, транспорт, харчування тощо).

У структурі джерел сукупного доходу сімей (як і особистого, і всього населення) за останні роки відбулися певні зміни. Частка доходів у вигляді оплати праці, що становить основну частину сукупного доходу сімей, має тенденцію до зниження; збільшується питома вага доходів від особистого підсобного господарства, питома вага інших джерел також має тенденцію до зростання. Використання сукупного доходу здійснюється за такими напрямками: споживчі витрати, податки, збори, платежі, інші витрати, накопичення. За останні роки спостерігається зростання витрат на продовольчі товари, інші витрати, збільшення оплати послуг, зниження витрат на харчування, що, своєю чергою, свідчить про те, що населення стає біднішим.

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Варто зауважити, що фактичний рівень індивідуального добробуту і доходів у будь-якому суспільстві нерівний. Тому необхідно виявити основні причини нерівності в доходах.

Існує декілька основних причин нерівності в розподілі доходів населення.

1. Відмінності у здібностях і вміннях людей. Люди мають різні розумові здібності, фізичні дані, різну схильність до ризику тощо.

2. Інтенсивність праці. Люди можуть працювати різну кількість годин на день, тиждень, а якщо необхідно – і у вихідні дні.

3. Відмінності у професійних перевагах, видах занять та праці. Різні види діяльності оплачують по-різному, серед причин цього явища і різна привабливість праці, і можливі ризики захворювань чи навіть загрози для життя. Так, щоб залучити робітника на непривабливу роботу, йому слід заплатити більше, ніж за аналогічну, але привабливішу роботу. Це може бути оплата праці металурга, шахтаря в порівнянні з іншою діяльністю.

4. Відмінності в освіті та навчанні. У сучасних умовах люди з вищим рівнем освіти (магістри, кандидати наук, доктори наук, доценти, професори) можуть заробляти більше грошей і здобути більш високооплачувану роботу.

5. Інші чинники. Сюди слід віднести такі чинники, як відмінності в готовності ризикувати, нерівність у володінні власністю, нерівність у доходах, спричинена нерівністю успадкованого і набутого майна; монополія на ринку, везіння, зв'язки, нещастя, дискримінація за статтю, віком, етнічним походженням [3].

Найбільш негативним проявом соціальної нерівності є бідність. В Указі Президента України від 15 серпня 2001 року бідність визначається «як неможливість унаслідок нестачі коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу» [4]. Тобто людина внаслідок нестачі коштів не в змозі підтримувати той рівень життя, який домінує в її середовищі. Це означає, що відсутність бідності ідентифікується не тільки із забезпеченням фізичних умов життя (прийнятне житло, харчування, одяг, здоров'я), а й з можливістю жити, споживати і брати участь у суспільному житті на рівні, який відповідає найбільш поширеним якісним вимогам суспільства. Бідність обумовлена дією комплексу взаємопов'язаних факторів, знання яких принципово важливо для розробки заходів зі стабілізації та підвищення рівня життя населення.

На державу покладено функцію зниження негативних проявів соціальної нерівності шляхом фінансування соціальної сфери. Механізм державного фінансування соціальної сфери можна охарактеризувати в такій послідовності:

1. Визначення методів, форм та формул розподілу ресурсів.

2. Розподіл відповідальності між загальнодержавним і місцевим бюджетами фінансування.

3. Визначення прав суб'єктів на розпорядження фінансовими ресурсами.

4. Визначення форм відповідальності суб'єктів за результати своєї діяльності.

Заходи щодо збільшення ефективного та раціонального використання бюджетних коштів на соціальний захист у місті Києві можна умовно поділити на дві великі групи: розвиток ринку праці та підвищення рівня доходів населення, а також підвищення ефективності соціального захисту киян. Для цього з відповідного бюджету здійснюються видатки.

У місті Києві управлінням соціальною нерівністю займається відділ фінансів соціального захисту. Результатом діяльності відділу має стати наближення до соціально справедливого суспільства, тобто приближення умов життя населення до рівня розвинутих країн, згладжування соціальної нерівності шляхом створення відповідних умов для високопродуктивної трудової діяльності та ефективного регулювання процесів розподілу та перерозподілу доходів у суспільстві.

Висновки щодо наявності та масштабів соціальної нерівності в Україні роблять зазвичай на основі оцінки основних тенденцій та структурних зрушень такого елемента матеріального добробуту, як доходи. По-перше, диференціація доходів є дійсно вагомим показником прояву процесу розшарування населення. По-друге, це є найлегший спосіб виміру, оскільки в Україні аналіз якісних показників не дуже розповсюджений.

Категорія доходів населення відображає економічні зв'язки між членами суспільства з приводу споживання виробленого продукту за рахунок їх трудової активності, використання власності, яка знаходиться в їхньому розпорядженні, та соціальних трансфертів. Саме тому здійснити соціально-економічну переорієнтацію економіки без вирішення проблеми нерівномірності доходів населення неможливо, адже основні важелі, через які можна активізувати трудовий потенціал країни, знаходиться саме в цій площині, без чого не можна здійснити вихід на необхідні темпи зростання.

Наведено систему показників, що безпосередньо відображають ефективність функціонування місцевих органів влади у сфері зниження негативних наслідків соціальної нерівності, у табл. 1. Показники розраховані на основі даних Головного управління статистики м. Києва, НБУ, МФУ, Державної служби статистики України.

Для здійснення більш-менш адекватного аналізу потрібно забезпечити: по-перше, комплексність, тобто розглядати дані показники в сукупності; по-друге, оцінку динаміки цих показників, оскільки самі по собі цифри не покажуть належний висновок.

Загалом показник рівня фінансового забезпечення свідчить про те, що Київ – фінансово забезпечений регіон. Обсяг доходу, що припадає на одного мешканця, постійно зростає, але ще більшими темпами росте інфляція. Тому, щоб не псувати картину, в комітетах наводять дані щодо номінальних доходів. До того ж особливістю сучасної української економіки є значний обсяг «тіньового» сегмента, який також включає і «тіньову» заробітну плату, і приховування операцій від оподаткування, у тому числі і з оплати праці. Це означає, що дані офіційної статистики про розміри заробітної плати, різноманітних соціальних трансфертів не відображають реальну картину доходної диференціації, оскільки, з одного боку, існує заборгованість з виплат заробітної плати та соціальних трансфертів значній частині населення, а з іншого – досить значна частина доходів проходить «у тіні» у зв'язку з поширеністю офіційно не зареєстрованої зайнятості, існуванням оплати праці не через касу, «в конверті», існуванням значних обсягів тіньових доходів (до цього ще можна додати певні аспекти самозайнятості та самозабезпечення, коли половина міського населення працює на своїх присадибних і дачних ділянках, вирішуючи продовольчу проблему своєї сім'ї, тощо). В цьому контексті показовими є результати соціологічних досліджень матеріального стану домогосподарств.

Таблиця 1. Система відносні величини соціальної нерівності в місті Києві в 2009–2013 роках

Показник	Од. виміру	Формула	2009	2010	2011	2012	2013
Обсяг доходів, що припадає на 1 мешканця	грн.	Обсяг доходів, що припадає на 1 мешканця = $\sum \text{Дох.} / \text{Чнас.}$ $\sum \text{Дох.}$ – загальні доходи відповідної АТО Чнас. – чисельність населення відповідної АТО	24960,2	27474,5	37012,7	42576,7	43324,2
Обсяг трансфертів, що в середньому припадає на 1 мешканця	грн.	Обсяг трансфертів, що в середньому припадає на 1 мешканця = $\sum \text{транс.} / \text{Кнас}$ $\sum \text{транс.}$ – сума офіційних трансфертів відповідної АТО Кнас – кількість населення відповідної АТО	946,96	383,53	755,85	821,33	–
Ефективність сплати місцевих податків та зборів	грн.	Ефективність сплати місцевих податків і зборів = Qmpz / K Qmpz – сума місцевих податків і зборів K – кількість платників місцевих податків	49,0	43,4	45,5	42,7	41,2
Ефективність бюджетних витратків на 1 особу	грн.	Ефективність бюджетних витратків на 1 особу = v / Gi v – обсяг бюджетних витратків Gi – чисельність мешканців	274,64	188,92	207,94	103,11	290,98
Показник ВРП на душу населення	грн.	Житловий фонд у середньому на одного жителя = $\text{Житловий фонд} / \text{Чисельність на-селення регіону}$	20,6	20,9	21,0	21,0	21,7
Житловий фонд у середньому на 1 жителя	м ²	Частка сімей та однаків, що одержали житло, у загальній сумі сімей та однаків, що перебували на квартирному обліку = $\text{Чисельність сімей та однаків, що одержали житло} / \text{Чисельність сімей та однаків, що перебувають на квартирному обліку} * 100\%$	1,80	1,28	0,88	1,03	1,08
Частка сімей та однаків, що одержали житло, у загальній сумі сімей та однаків, що перебували на квартирному обліку	%	Рівень безробіття = $\text{Чисельність безробітних, які зареєстровані в державній службі зайнятості} / \text{Чисельність працездатного населення працездатного віку}$	3,1	6,5	5,8	5,9	5,8
Рівень безробіття	%	Житловий фонд у середньому на одного жителя = $\text{Житловий фонд} / \text{Чисельність на-селення регіону}$	20,6	20,9	21,0	21,0	21,7
Коефіцієнт обороту робочої сили: <ul style="list-style-type: none"> • по прийому • по звільненню 	%	Коефіцієнт обороту робочої сили по прийому (звільненню) = $\text{Чисельність прийнятих на роботу (звільнених)} / \text{Середньооблікова кількість штатних працівників} * 100\%$	37,2 38,9	26,2 35,2	29,2 32,0	32,2 34,1	33,3 35,6
Децильний коефіцієнт диференціації доходів населення	рази	Децильний коефіцієнт диференціації доходів населення = $\text{Мінімальний рівень доходів серед 10\% найбільш забезпеченого населення} / \text{Максимальний рівень доходів серед 10\% найменш забезпеченого населення}$	3,3	3,4	4,1	3,8	4,0
Децильний коефіцієнт фондів	рази	Децильний коефіцієнт фондів = $\text{сумарні доходи 10\% найбільш забезпеченого населення} / 10\% \text{ найменш забезпеченого населення}$	6,3	7,8	8,0	7,7	7,9
Індекс Джинні	–	De P_i – частка населення i -ї групи в загальній чисельності населення Y_i – частка доходів (витрат) i -ї групи населення sum Y_i – кумулятивна частка доходу (витрат); n – кількість груп населення	0,33	0,35	0,36	0,34	0,36

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Судячи з розрахунків податки сплачуються все менш справно, і через те обсяг видатків на одну особу також зменшується.

Валовий регіональний продукт (ВРП) на душу населення зростає, і тому можна зробити висновок, що негативні тенденції в інших показниках викликані негативними тенденціями в цілому по Україні.

Коефіцієнт обороту робочої сили по прийому менший, ніж по звільненню, різниця між ними досягла 2,3 пп. в 2013 році, а в 2010 році взагалі була 9 пп. Темп зростання безробіття, як можемо побачити, зупинився на рівні 5,8–5,9% (докризовий рівень – 3,1%).

Ще один цікавий момент: житловий фонд у середньому на одного жителя зростає – і це добре, а от частка сімей та однаків, що одержали житло, у загальній сумі сімей та однаків, що перебували на квартирному обліку, знижувалась до 2012 року, однак і за 2012–2013 роки докризового рівня не досягла.

Зупинимось на одній з основних проблем Києва нерівномірності доходів. Так вже склалося, що останніми роками перерозподіл доходів у Києві здійснюється на користь груп населення з високими доходами, а частка доходів бідних верств у загальному обсязі доходів, навпаки, зменшується. І, як ми можемо бачити, система пільг та виплата трансфертів не надто ефективна.

Для оцінки нерівномірності розподілу доходів було використано індекс Джинні (в Києві він становить у середньому

0,35). У країнах Скандинавії, що досягли найбільшої рівності, індекс Джинні становить 0,24. У США, де найбільша нерівність у розподілі доходів, індекс Джинні становить 0,44. Київ у даному випадку десь посередині, але даний показник у розглянутому регіоні більший, ніж у цілому по Україні, – 0,33. Для більш точного відтворення картини було використано також децильний коефіцієнт. Децильний коефіцієнт фондів – співвідношення сумарних доходів 10% найбільш та 10% найменш забезпеченого населення. В Києві даний показник знаходиться в середньому на позначці 7,5 раза, тоді як у багатьох країнах даний показник значно менший. (Для порівняння: у Німеччині доходи 10% найбагатших (верхній дециль) перевищують доходи 10% найбідніших (нижній дециль) у 6,9 раза, у Канаді та Японії – у 3,7 разу. Розрив у кінцевих доходах верхнього і нижнього децилів у Швеції становить 2,7 раза, тобто є меншим, ніж у будь-якій іншій високорозвинутій країні [5].) Можливо, не зовсім доречно порівнювати регіон з країнами, але не існує певної шкали трактування величин децильного коефіцієнта та індексу Джинні. Враховуючи все вище наведене, можна зробити висновок, що соціальні трансформації в Києві характеризуються високим ступенем соціальної нерівності, розшарування та поляризації, значною часткою бідних і злиденних верств.

Отже, можна узагальнити існування об'єктивної необхідності регулювання соціальної нерівності та бідності. У цьому зв'язку визначимо, наскільки органи управління міста Києва справляються з цією функцією.

Таблиця 2. Порівняльний аналіз видатків загального фонду бюджету міста Києва за 2012–2013 роки

Галузі	2012 рік			2013 рік		
	виконано			затверджено з урахуванням змін		
	видатки бюджету м. Києва на виконання делегованих державних повноважень	видатки бюджету м. Києва на виконання власних повноважень	разом	видатки бюджету м. Києва на виконання делегованих державних повноважень	видатки бюджету м. Києва на виконання власних повноважень	разом
Соціальний захист та соціальне забезпечення (установи)	164 638,5	27 946,5	192 585,0	252 220,3	42 907,6	295 127,9
зарплата з нарахуваннями бюджетним установам	131 359,4	20 262,5	151 621,9	184 836,4	28 046,1	212 882,5
в т.ч. стимулюючі надбавки	10 634,3	2 016,0	12 650,3	33 586,6	5 205,2	38 791,8
медикаменти	1 228,8	97,2	1 326,0	1 870,6	143,8	2 014,4
продукти харчування	14 729,5	1 610,4	16 339,9	27 331,8	2 639,8	29 971,6
енергоносії	11 618,6	4 532,9	16 151,5	26 209,2	9 183,4	35 392,6
відшкодування пенсій	613,8		613,8	912,3		912,3
інші видатки	5 088,4	1 443,5	6 531,9	11 060,0	2 894,5	13 954,5
Пільги та допомоги	11 822,4		11 822,4	22 848,7		22 848,7
МКП «Турбота 2006–2010 роки», Міські цільові програми («Турбота. Назустріч киянам», «Соціальне партнерство», «Діти столиці» (без установ)		84 212,6	84 212,6		500 935,1	500 935,1
в т.ч. заробітна плата з нарахуваннями за угодами		0,0	0,0		2 113,6	
в т.ч. адресна матеріальна допомога		25 918,5	25 918,5		435 020,1	435 020,1
в т.ч. оздоровлення		997,1			1 150,0	
Соціальний захист та соціальне забезпечення – разом	176 460,9	112 159,1	288 620,0	275 069,0	543 842,7	818 911,7

Початковим етапом має бути визначена ефективність витрат на соціальну сферу. Відомо, що економічний ефект передбачає будь-який корисний результат, виражений у вартісній оцінці. Проведемо порівняльний аналіз витрат загального фонду бюджету міста Києва (без врахування субвенцій з державного бюджету України) за 2012–2013 роки (табл. 2).

Як свідчать дані таблиці, за період 2012 – 2013 рр. відбулося зростання сукупних витрат на соціальну сферу у розмірі 530 291,7 тис. грн. Зокрема, за рахунок збільшення витрат бюджету м. Києва на виконання делегованих державних повноважень на 98 608,1 тис. грн. та за рахунок збільшення витрат бюджету м. Києва на виконання власних повноважень на 431 683,6 тис. грн. У 2012 році витрати на установи соціального забезпечення та соціального захисту становили найбільшу частку в структурі витрат загальною, але у структурі фінансування власних повноважень переважало програмне фінансування. В 2013 році ситуація змінюється за рахунок введення нових програм.

Економічна ефективність – це співвідношення між результатами господарської діяльності та витратами живої й уречевленої праці. Визначимо ефективність бюджетних витрат на соціальну сферу на одну особу, простеживши динаміку індексу Джинні та децильного коефіцієнта за період 2009–2013 років (табл. 3).

Показники табл. 3 розраховані авторами самостійно на основі даних у звітах КМДА.

Отже, як бачимо з наведених даних, між витратками на соціальну сферу та нерівномірністю розподілу доходів є певний зв'язок. Оскільки витрати зросли в 2013 році, також зростають показники нерівномірності розподілу доходів. Тобто бюджетні витрати на соціальну сферу неефективні та не зменшують розриву в доходах.

На нашу думку, першочерговим завданням органів місцевої влади в Києві є створення надійного вимірювання економічної нерівності та бідності на регіональному рівні, запровадження адекватних оцінок дієвості заходів із подолання бідності та ефективності соціальних програм.

Одним із важливих напрямів впливу на формування доходів населення є податок з доходів фізичних осіб. Однак з метою створення умов для економічного зростання податок з доходів має сприяти збільшенню обсягів заощаджень та трудових зусиль, а також бути нейтральним щодо економічних рішень суб'єктів господарювання. Недоліки податкової системи негативно впливають на сферу соціального захисту, а це, своєю чергою, призводить до дестабілізації суспільно-політичної ситуації в країні. Проблему соціальної нерівності можна скорегувати методами податкового регулювання, що потребують удосконалення.

Вважаємо, що важливим аспектом в цій області дослідження є визначення економічної оцінки компромісу між

ефективністю та справедливістю. Слід підкреслити, що проблема Києва не в самій соціальній нерівності, а в існуванні бідності. З позиції концепції утилітаризму (коли суспільний добробут базується на арифметичній сумі функцій індивідуальних корисностей) в Києві все стабільно та всі багаті в повній мірі компенсують бідність. Приблизно до тих же висновків підводить лібертаріанство: багатий заслуговує на багатство, а бідний – на бідність, і держава не повинна втручатися. Слід підкреслити, що егалітаристи запропонували б ввести прогресивну шкалу оподаткування для вирівнювання несправедливості, що на даний час панує в Києві. І це дійсно є дієвим у багатьох країнах Європи. Наприклад, у Швеції, якщо скупний прибуток фізичної особи не перевищує 170 тис. крон, податок становить 31%, при перевищенні вказаної суми ставка податку може зростати до 50% [6]. Ал, Швеція на відміну від України – розвинута країна. Якщо стягувати податки в Україні (в Києві) таким чином, то, по-перше, українці придумують, як обійти закон, по-друге, це ще більше пригнітить стимули до розвитку, а ми цього собі дозволити не можемо. Ось чому в умовах, що склалися на даний час в Україні, логічніше діяти виходячи з принципів лібералізму: зменшити бідність, але не завдаючи значної шкоди капіталістам.

Якщо органам влади в Києві колись вдасться знизити рівень корупції, можливим стане також введення ефективної системи податкових пільг для населення з невисокими доходами. Це матиме ефективний вплив на споживача. Однак за сучасних умов податкові пільги будуть отримувати хто завгодно, лише не ті, кому вони по праву належать. Підтвердженням даного факту є статистичні дані: розрахунки Міністерства фінансів України вказують на те, що діюча система пільг орієнтована здебільшого на забезпечене населення: якщо на одного бідного в середньому припадає 8,2 грн. на місяць у вигляді пільг, то на одного небідного – відповідно 19,1 грн. Як наслідок – пільги, допомоги та субсидії поглиблюють диференціацію в доходах. До того ж діюча система пільг та допомоги є надто розгалуженою, фінансово необґрунтованою, значною мірою декларативною, непрозорою та соціально несправедливою.

При формуванні механізму регулювання реального рівня доходів населення важливо передбачити також регламентацію припустимих пропорцій між доходами різних соціальних груп. Це необхідно для того, щоб рівень доходів громадян із фіксованими доходами (працівників бюджетної сфери, а також пенсіонерів, інвалідів, багатодітних сімей та інших категорій громадян, доходи яких забезпечуються за рахунок бюджету) надто не відставав від рівня доходів працівників виробничої сфери.

Ну і насамкінець найбільш очевидні речі: перегляд соціальних стандартів та соціальних гарантій, збільшення мінімальної заробітної плати. Будь-хто розуміє, що прожити на 1301 грн. (мінімальна заробітна плата на жовтень 2014 ро-

Таблиця 3. Ефективність бюджетних витрат на соціальну сферу на одну особу в період з 2009–2013 років

Показник	Од. виміру	2009	2010	2011	2012	2013
Обсяг бюджетних витрат на соціальну сферу	тис. грн.	752568,55	522453,8	579141,2	288620	818911,7
Децильний коефіцієнт диференціації доходів населення	рази	3,3	3,4	4,1	3,8	4,0
Децильний коефіцієнт фондів	рази	6,3	7,8	8,0	7,7	7,9
Індекс Джинні	–	0,33	0,35	0,36	0,34	0,36

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ку) неможливо. Так навіть встановлювати ці стандарти, якщо вони втрачають свою основну функцію в економіці?

Переглядаючи так званий споживчий набір, на основі якого розраховується інфляція, уряд поступово виводить з нього дешевші товари і товари, що дійсно користуються попитом, і заміщує їх іншими, ціни на які зростають повільніше. Так, після останнього перегляду споживчого набору з нього прибрали дитяче харчування, згущене молоко, оцет, господарче мило та окуляри. Натомість у ньому з'явилися оливкова олія, миючі засоби, шафи-купе, памперси та контактні лінзи, ноутбуки та флешки. Проте від 2000 року уряд так і не змінив споживчий кошик, на базі якого розраховується прожитковий мінімум, від якого, своєю чергою, залежать усі соціальні виплати, зокрема і пенсії.

Склад цього кошика досить часто порівнюють із харчовим раціоном часів блокадного Ленінграда чи пайком військово-полонених німців у сталінських таборах. Зокрема, передбачається, що за добу українець має споживати 270 грамів хліба (білого та чорного), по 5 грамів сала та гречки, 250 грамів картоплі, 50 грамів огірків чи помідорів, половину яйця, півтори склянки молока та 25 грамів ковбаси. Водночас для людей, доходи яких залежать від визначеного урядом прожиткового мінімуму, харчі – чи не найбільша стаття витрат. Вносячи у кошик, за яким розраховується інфляція, ноутбуки замість процесорів та моніторів, у кошику, за яким визначається прожитковий мінімум, уряд у той же час зберігає такі норми, як одна пара джинсів на три роки, костюм офіційний – на чотири роки, костюм спортивний – на п'ять років, зимове пальто для чоловіків – на чотири роки, а для жінок – на вісім років. Для відпочинку пропонується використовувати одні плавки у десять років, а купальник – чотири роки, а пенсіонери мають обходитися без купальних костюмів узагалі. Крім того, середньостатистична родина має 15 років користуватися одним холодильником, 10 років – телевизором і міняти люстри раз на 25 років. За підрахунками експертів, якби споживчий кошик, за яким розраховується прожитковий мінімум, було приведено у відповідність з тим, що мінімально потрібно для життя в Україні, прожитковий мінімум треба було б підвищити щонайменше на 25%. Водночас як би структура іншого кошику чи споживчого набору була приведена у відповідність із тим, що і в якій пропорції споживають українці, можна було б побачити реальні зміни у рівні цін, і різниця із нинішньою офіційною статистикою була б щонайменше у 15%.

Збереження нинішньої ситуації, з одного боку, дозволяє урядові звітувати про низьку інфляцію, а з іншого – не підвищувати гарантовані державою соціальні виплати [7].

Не менш цікавим є феномен «неоподаткованого мінімуму доходів громадян» у розмірі 17 грн. Саме поняття з'явилося ще в часи Великої французької революції. У проекті конституції, запропонованому 1793 Конвенту (проект Кондорсе), зазначалося: «Та частина доходу від виробництва або від заробітку, що визнана необхідною для існування кожного громадянина, не підлягає оподаткуванню». В Україні неоподатковуваний мінімум доходів громадян – грошова сума розміром 17 грн., встановлена пунктом 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України, яка застосовується при посиланнях на неоподаткований мінімум доходів громадян у

законах або інших нормативно-правових актах, за виключенням норм адміністративного та кримінального законодавства у частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги. Сума 17 грн. абсолютно нелогічна, безпідставна і, на нашу думку, непотрібна.

Висновок

Отже, на основі проведеного дослідження, соціальна нерівність у Києві, зважаючи на її причини та наслідки, є проблемою. Актуальності питанню, що розглядається, додає бідність значної частини населення, що веде до проблем в економіці та соціальних настроїв у суспільстві.

Зрозуміло, що уряд та місцеві органи влади не могли не помітити всі масштаби проблем. Утім ситуація вимагає докорінних структурних перетворень, у той час як на даному етапі ми маємо лише компенсації та пільги, що ніяким чином не знищують причини проблем, а лише нівелює наслідки.

Нерівність є не тільки продуктом ринкового механізму, а й необхідною умовою його функціонування, створення і підтримки дієвої системи мотивації та інвестування. Проте нерегульована майнова диференціація не являється ознакою цивілізованого суспільства і соціальної держави. Вона повинна бути в розумних межах, щоб не перетворитися у фактор соціальної дестабілізації. У цьому значна роль відводиться державному регулюванню соціально-економічних процесів.

Міжнародний досвід свідчить, що всі проблеми реально вирішити, а тим паче в Києві, що є одним із найбільш розвинутих та економічно забезпечених регіонів країни.

Не потрібно ставити за мету ліквідувати соціальну нерівність зовсім. У будь-якій країні світу, де панує капіталізм, соціальна нерівність буде невід'ємною складовою розвитку. Тому першочерговим завданням є зменшення проявів бідності, не зашкодивши при цьому розвитку регіону (країни).

Список використаних джерел

1. Кисіль Ю.М. Історико-політологічні аспекти формування соціальної нерівності та українська реальність [Текст] / Ю.М. Кисіль // Держава і право. – 2009. – Вип. 43. – С. 763–768.
2. Лекції професора Майкла Сандала. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justiceharvard.org>
3. Національна економіка: Тексти лекцій / О.П. Тищенко, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін.; За заг. ред. А.Г. Савченка. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.
4. Указ Президента України «Про стратегію подолання бідності» від 15.08.2001 №637 // CD NAU
5. Оцінка структури грошових доходів населення України методом декомпозиції коефіцієнта Джинні / А.Г. Гвелесіані // Демографія та соціальна економіка – 2009. – №2. – С. 153–161. – Бібліогр.: 16 назв. – укр.
6. Державна податкова служба України. Режим доступу: <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/sweden/>
7. Постанова кабінету Міністрів України від 14.04.2000 №656 Київ «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів продовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення».